

HU

HU

HU

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA

Brüsszel, 17.6.2008
COM(2008) 466 végleges

ZÖLD KÖNYV

Szerzői jog a tudásalapú gazdaságban

ZÖLD KÖNYV

Szerzői jog a tudásalapú gazdaságban

TARTALOMJEGYZÉK

1.	Bevezetés.....	3
1.1.	A Zöld könyv célja.....	3
1.2.	A Zöld könyv alkalmazási köre	4
2.	Általános kérdések	4
3.	Kivételek: Konkrét kérdések.....	6
3.1.	Könyvtárak és archívumok javára biztosított kivételek	7
3.1.1.	Digitalizálás (megőrzés).....	8
3.1.2.	Digitalizált művek hozzáférhetővé tétele.....	10
3.1.3.	Gazdátlan művek.....	10
3.2.	A fogyatékos személyek javára biztosított kivétel.....	13
3.3.	Művek oktatási és kutatási célú terjesztése.....	16
3.4.	Felhasználók által létrehozott tartalom	19
4.	Felkérés véleménynyilvánításra	21

1. BEVEZETÉS

1.1. A Zöld könyv célja

A Zöld könyv célja, hogy vitát kezdeményezzen arról, mi a legjobb módja a kutatással, tudománnyal és oktatással összefüggő tudás online környezetben történő terjesztésének. A Zöld könyv olyan témákat vet fel, amelyek összekapcsolódnak a szerzői jog szerepével a „tudásalapú gazdaságban”¹, és célja, hogy konzultációt indítson ezekről a kérdésekről.

A Zöld könyv lényegében két részből áll. Az első rész a közösségi szerzői jogot szabályozó egyik legfontosabb jogszabályban, az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelvben² (a továbbiakban: az irányelv) bevezetett, kizárólagos jogok alóli kivételekkel kapcsolatos általános kérdésekkel foglalkozik. A szerzői jog szabályozásának a tudásalapú gazdaság szempontjából jelentőséggel bíró másik részének, az adatbázisok jogi védelméről szóló 96/9/EK irányelvnek³ az elemzése külön jelentésben⁴ található. Azonban ez a jelentés is foglalkozik az utóbbi irányelv néhány vonatkozásával, például a kivételekkel és a korlátozásokkal.

A második rész a tudás terjesztése szempontjából legfontosabb kivételekhez és korlátozásokhoz kapcsoló konkrét kérdésekkel foglalkozik, valamint azzal, hogy a digitális terjesztés korszakában szükség van-e ezeknek a kivételeknek az újragondolására.

A Zöld könyv valamennyi témát kiegyensúlyozott módon kezel, figyelembe véve a kiadók, a könyvtárak, az oktatási intézmények, a múzeumok, az archívumok, a kutatók, a fogyatékos személyek és általánosságban a nagyközönség szempontjait.

---

¹ A „tudásalapú gazdaság” kifejezést általában olyan gazdasági tevékenység leírására használják, amely nem „természetes erőforrásokon” alapul (mint például a föld vagy ásványkincsek), hanem kizárólag szellemi erőforrásokon, mint a know-how vagy a szakértelem. A tudásalapú gazdaság alap gondolata az, hogy a tudást és az oktatást (amelyet „humán tőkének” is neveznek) gazdasági javaknak, vagy oktatási és szellemi terméknek és szolgáltatásnak lehet tekinteni, amely jelentős megtérüléssel exportálható. Nyilvánvaló, hogy a tudásalapú gazdaság a természeti erőforrásokkal szűkösen rendelkező régiók számára bír nagyobb jelentőséggel.

² Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról (HL L 167., 2001.6.22., 10-19. o.). A Bizottság 2007-ben jelentést tett közzé, amelyben értékeli, hogyan ültették át a tagállamok nemzeti jogukba az irányelv 5., 6. és 8. cikkét és hogyan alkalmazzák azokat a nemzeti bíróságok, lásd: Report on the application of the Directive on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society (2001/29/EC) (Jelentés az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv alkalmazásáról), elérhető a következő weboldalon: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/copyright-info/copyright-info_en.htm.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 96/9/EK irányelve (1996. március 11.) az adatbázisok jogi védelméről (HL L 77., 1996.3.27. 20-28. o.).

⁴ http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/prot-databases/prot-databases_en.htm.

1.2. A Zöld könyv alkalmazási köre

Az egységes piacra vonatkozó felülvizsgálatában⁵ a Bizottság kiemelte, hogy ösztönözni kell a tudás és innováció szabad mozgását, amely az egységes piac „ötödik szabadsága”. A Zöld Könyv arra összpontosít, hogyan történik a kutatási, tudományos és oktatási anyagok közvetítése a nyilvánosság felé, és vajon biztosított-e a belső piacon a tudás szabad mozgása. A Zöld könyv alkalmazási köre azonban nem korlátozódik csak a tudományos és oktatási anyagokra, hanem azokkal az anyagokkal is foglalkozik, amelyek bár nem tartoznak az említett körbe, de értéket képviselnek a tudásszint növelése szempontjából.

Ez a Zöld könyv azokat a tudósokat, kutatókat, diákokat, valamint fogyatékos személyeket és általában azokat az állampolgárokat érinti, akik az internet használatával fejleszteni kívánják tudásukat és képzettségi szintjüket. A tudás szélesebb körű terjesztése hozzájárul a befogadóbb és szolidárisabb társadalmak létrejöttéhez, és a küszöbön álló, felülvizsgált szociális menetrend prioritásaival összhangban erősíti az esélyegyenlőséget.

A szellemi alkotás szempontjából alapvető jelentőségű a magas szintű szerzői jogi védelem. A szerzői jog biztosítja a kreativitás fenntartását és fejlesztését a szerzők, producerek, fogyasztók és a széles körű nyilvánosság érdekében. A szerzői jog és a szomszédos jogok szigorú és hatékony védelmére van szükség ahhoz, hogy a szerzők és a producerek kreatív erőfeszítéseikért megfelelő díjazásban részesüljenek, valamint hogy a producereknek és a kiadóknak kellő indíttatása legyen a kreatív alkotásokba való befektetéshez (lásd az irányelv 10. és 11. preambulumbekzdését). A kiadói ágazat jelentős mértékben hozzájárul Európa gazdaságához⁶. A szerzői jogi politika összhangban van a haladás és az innováció előmozdításának sürgető szükségességével is. A Bizottság felkéri a kutatókat, hogy nyilvánítsanak véleményt a digitális tartalom új módszerekkel történő közvetítésével kapcsolatban. Ezeknek az új közvetítő szolgáltatásoknak lehetővé kell tenniük a fogyasztók és a kutatók számára, hogy a szerzői jog teljes körű tiszteletben tartásával férjenek hozzá védett tartalmakhoz.

A hatályos szerzői jogi előírások a szabályozási hagyományoknak megfelelően megpróbálnak egyensúlyt teremteni a múltbeli alkotás és befektetés díjazása, valamint a tudás jövőbeli terjesztése között azáltal, hogy számos kivétel és korlátozás bevezetésével lehetővé tesznek egyes, a tudományos kutatáshoz, a könyvtári munkához és a fogyatékos személyek igényeihez kapcsolódó konkrét tevékenységeket. Az irányelv ebben az összefüggésben bevezette a kivételek és korlátozások kimerítő jegyzékét. Ezek a kivételek azonban nem kötelezőek a tagállamokra nézve, és még ha a nemzeti jog el is fogad kivételeket, a tagállamok ezeket gyakran az irányelvben megengedetttnél korlátozóbban állapítják meg.

2. ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEK

Az irányelv harmonizálta a többszörözés, a nyilvánossághoz való közvetítés, a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel, valamint a terjesztés jogát. A harmonizációs erőfeszítés alapelve a jogosultak magas szintű védelmének biztosítása volt; így a kizárólagos jogok

⁵ COM(2007) 724 végleges, 2007.11.20. – Egységes piac a 21. századi Európa számára.

⁶ Az Európai Kiadók Szövetsége (Federation of European Publishers) által végzett felmérés szerint a könyvkiadás értékesítésből származó éves árbevétele 2004-ben 22 268 millió EUR volt. 2004-ben több mint 620 000 új könyv vagy kiadvány jelent meg, és hozzávetőleg 123 000 ember dolgozik teljes munkaidőben a könyvkiadásban. Lásd: <http://www.fep-fee.be/>.

tartalmát rendkívül tágan határozták meg. Néhány érdekelt fél megkérdőjelezi, hogy a kizárólagos jogok bevezetése a jogosultak valamennyi csoportja esetében a jövedelem tisztességes elosztását eredményezi-e. A szerzők (például zeneszerzők, filmrendezők és újságírók) és különösen az előadóművészek azzal érvelnek, hogy a műveik online felhasználásával kapcsolatos, a „hozzáférhetővé tételre” vonatkozó új jog alkalmazása révén nem jutottak jelentős bevételhez.

Azon túl, hogy az irányelv az online környezethez igazította a kizárólagos jogokat, bevezette a szerzői jogi védelem alóli kivételek kimerítő jegyzékét, bár erre vonatkozóan nem volt nemzetközi kötelezettség. Az említett jegyzék kidolgozásának elsődleges indoka az, hogy korlátozza a tagállamokat új kivételek bevezetése vagy a jelenlegi kivételek hatályának az irányelvben megengedettekén túl történő kiterjesztése tekintetében. A jogalkotási folyamat során a tagállamok fokozatosan bevezették az egy kötelező és 20 választható kivételt tartalmazó jelenlegi jegyzékét.

A kivételek alkalmazási feltételeinek megfogalmazása meglehetősen általános. Az irányelv kidolgozói által választott megközelítés kétségtelenül nagyfokú rugalmasságot biztosít a tagállamoknak az irányelv által meghatározott kivételek gyakorlati alkalmazása terén. Az időleges másolatokra vonatkozó kivételen kívül a nemzeti jogszabályok a kivételek hatálya tekintetében megszorítóbbak lehetnek az irányelvnél. A kivételeknek az irányelvben szereplő jegyzéke révén kialakult bizonyos fokú harmonizáció: mivel a kivételek kimerítő jegyzékének létrehozása nem ad többé lehetőséget a tagállamoknak olyan kivétel alkalmazására vagy bevezetésére, amely a jegyzékben nem szerepel.

Ezenkívül az irányelv 5. cikkének (5) bekezdése előírja, hogy az irányelvben foglalt kivételek és korlátozások kizárólag olyan különös esetekben alkalmazandók, amelyek nem sértik a mű vagy más, védelem alatt álló teljesítmény rendes felhasználását, és indokolatlanul nem károsítják a jogosult jogos érdekeit.

Ez a rendelkezés a „háromlépcsős tesztként” ismert.

Az 5. cikk (5) bekezdésének megfogalmazása tükrözi a Közösség nemzetközi kötelezettségeit a szerzői jog és a szomszédos jogok terén. A háromlépcsős tesztet a Berni Egyezmény⁷ 9. cikkének (2) bekezdése, és ami még fontosabb⁸, a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló megállapodás⁹ (a TRIPS-megállapodás), amelynek a Közösség is részese, 13. cikke is hasonlóan határozza meg. A háromlépcsős teszt ezért része a nemzetközi

---

⁷ Bár a Közösség nem részese a Berni Egyezménynek (ez nem lehetséges, mert az egyezménynek államok lehetnek a részesei), a TRIPS-megállapodás 9. cikke előírja az egyezmény betartását.

⁸ A TRIPS-megállapodás 13. cikke („Korlátozások és kivételek”) általános kivételi záradék, amely a szerzői jog jogosultjainak kizárólagos jogaira alkalmazandó. A TRIPS-megállapodás 13. cikkét a WTO Vitarendező Testületének határozata értelmezte az Amerikai Egyesült Államok szerzői jogi törvénye 110. szakaszának (5) bekezdésével összefüggésben. A testület véleménye szerint a 13. cikk értelmében bármely engedélyezhető kivétel hatályának szűk körűnek kell lennie és a de minimis alkalmazásra kell korlátozódnia. A három feltételnek, nevezetesen (1) egyes egyedi esetekről van szó; (2) nem ellenkezik a mű rendes felhasználásával; és (3) nem károsítja indokolatlanul a jogosult jogos érdekeit, együttesen teljesülnie kell.

⁹ Ez a megállapodás a WTO-megállapodás 1C mellékletében található.

szerzői jogi keretnek, amelyet a Közösségnek és tagállamainak is tiszteletben kell tartania. Ez vált valamennyi szerzői jogi korlátozás viszonyítási alapjává¹⁰.

Kérdések:

- (1) Szükség van a jogosultak és a felhasználók közötti szerződéses megállapodások megkötésének ösztönzésére vagy erre vonatkozó iránymutatásra a szerzői jog alóli kivételek alkalmazása tekintetében?
- (2) Szükség van a jogosultak és a felhasználók közötti szerződéses megállapodások megkötésének ösztönzésére, iránymutatásra vagy engedélymintákra a szerzői jog alóli kivételek által nem érintett, más vonatkozások tekintetében?
- (3) Az internetes technológiák fejlődésének és az általános gazdasági és társadalmi várakozásoknak az ismeretében megfelelő-e egy nem kötelező kivételeken alapuló szemléletmód?
- (4) Szükség van-e arra, hogy a kivételek bizonyos csoportjai kötelezőek legyenek a fokozottabb jogbiztonság és a kivételek kedvezményezettjeinek megfelelőbb védelme érdekében?
- (5) Amennyiben igen, melyek ezek?

3. KIVÉTELEK: KONKRÉT KÉRDÉSEK

A Zöld könyv a szerzői jog alóli azon kivételekre összpontosít, amelyek a tudás terjesztése szempontjából a legfontosabbak, nevezetesen:

- könyvtárak és archívumok javára biztosított kivételek
- a művek oktatási és kutatási célú terjesztését lehetővé tevő kivételek;
- a fogyatékos személyek javára biztosított kivételek;
- a felhasználók által létrehozott tartalom esetében biztosított esetleges kivétel.

---

¹⁰ Lásd a WTO Vitarendező Testületének 2000. június 15-i határozatát a *United States – Section 110(5) of the US Copyright Act* (Amerikai Egyesült Államok – az USA szerzői jogi törvénye 110. szakaszának (5) bekezdése), WT/DS160/R számú ügyben.

3.1. Könyvtárak és archívumok javára biztosított kivételek

A könyvtárakkal és hasonló intézményekkel kapcsolatban két fő kérdés merül fel: a könyvtárak állományában levő anyagok digitális másolatainak előállítása és ezeknek a másolatoknak elektronikus úton történő eljuttatása a felhasználók felé. A könyvek, audiovizuális anyagok és más tartalmak digitalizálásának kettős célja lehet – megőrzésük a jövő generációi és online hozzáférhetővé tételük a végső felhasználók számára.

A hatályos jogi keretek között a könyvtárak vagy archívumok nem élveznek általános kivételt a többszörözési jog tilalma alól. Másolat készítése csak olyan egyedi esetekben megengedett, amelyek a könyvtárak katalógusaiban szereplő művek megőrzéséhez szükséges cselekményeket érintik. Másrészt a könyvtárakra vonatkozó kivétel és az azt végrehajtó nemzeti előírások nem mindig egyértelműek olyan kérdésekben, mint a „formátum átalakítása” vagy a kivétel keretei között készíthető másolatok száma. Az erre vonatkozó részletes szabályozás a nemzeti szinten hozott jogalkotási politikai döntések eredménye. Néhány tagállam korlátozó szabályokat ír elő a könyvtárak általi többszörözésre vonatkozóan.

Az utóbbi években a könyvtárak és más közérdeket szolgáló intézmények egyre inkább érdeklődnek nemcsak a művek megőrzése (digitalizálása), hanem gyűjteményük online módon való hozzáférhetővé tétele iránt is. A könyvtárak azzal érvelnek, hogy ennek megvalósításával a kutatóknak nem kellene többé elmenniük a könyvtárba vagy az archívumba, hanem az internet segítségével könnyen megtalálhatnák és megszerezhetnék a szükséges információt. A kiadók is azt állítják, hogy katalógusaik digitalizálásával szándékuk szerint olyan interaktív online adatbázisokat hoznak létre, amelyek révén a felhasználó számítógépén keresztül könnyen elérheti ezt az anyagot¹¹. Ezeket a szolgáltatásokat előfizetési díj ellenében lehet igénybe venni.

A jelenlegi szerzői jogi előírások értelmében a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárakra, az oktatási intézményekre, az archívumokra és a múzeumokra a szerzői jogról szóló irányelvben foglalt kivételek közül kettő vonatkozik:

- a többszörözési jog alóli kivétel egyes, nem kereskedelmi célú többszörözési cselekmények tekintetében (az irányelv 5. cikke (2) bekezdésének c) pontja) és
- a nyilvánossághoz való közvetítés és a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel joga alóli, szűken megfogalmazott kivétel, kutatás vagy egyéni tanulás céljából történő felhasználás esetén, az említett intézmények helyiségeiben e célra kijelölt terminálokon (az irányelv 5. cikke (3) bekezdésének n) pontja).

¹¹ Például a 2 200 újságot kiadó Elsevier létrehozta a ScienceDirect szolgáltatást, amelyen keresztül 10 millió tudós és kutató számára számítógépes hozzáférést biztosít 8,7 millió újságcikkhez. 2004-ben az Elsevier elindította a „Scopus” adatbázist, amelynek segítségével az összes fontos kiadó 16 000 újságja érhető el a tudományos, műszaki és orvosi kiadás területén. További online szolgáltatása az „MD Consult”, amely az egészségügyben dolgozókat célozza meg azzal, hogy összefogja a vezető orvosi ismeretforrásokat.

3.1.1. Digitalizálás (megőrzés)

A többszörözési jog alóli kivétel „egyes többszörözési cselekményekre” korlátozódik. Az 5. cikk (2) bekezdésének c) pontja így az egyetlen kivétel, amely kimondottan hivatkozik a „háromlépcsős teszt” első lépcsőjére, amelyet az irányelv 5. cikkének (5) bekezdése kodifikál, előírva, hogy a kivétel „különös esetekre” korlátozódik. Ennek és az irányelv 40. preambulumbekzdésének megfelelően az említett kivételnek bizonyos különös esetekre kell korlátozódnia és nem vonatkozik védett művek vagy hangfelvételek online szolgáltatásával összefüggésben megvalósuló felhasználásra.

E kivétel óvatos megfogalmazása jelzi, hogy a könyvtárak vagy más kedvezményezettek nem élveznek általános kivételt a többszörözési jog tilalma alól. Másolat készítése csak olyan egyedi esetekben megengedett, amelyek a könyvtárak katalógusaiban szereplő művek megőrzéséhez szükséges cselekményeket érintik. Másrészt ez a kivétel nem tartalmaz egyértelmű szabályokat az olyan kérdések esetében, mint a „formátum átalakítása” vagy a kivétel értelmében készíthető másolatok száma. Az erre vonatkozó részletes szabályozás nemzeti szinten hozott jogalkotási politikai döntések eredménye.

Néhány tagállam korlátozó szabályokat ír elő a könyvtárak által készíthető másolatokra vonatkozóan. Az Egyesült Királyság kormánya most folytat konzultációt abból a célból¹², hogy módosítsa a Copyright, Designs and Patents Act (CDPA) (az Egyesült Királyság szerzői jogi törvénye) 42. szakaszát, amely lehetővé teszi a könyvtárak vagy archívumok számára, hogy az állandó gyűjteményükben található irodalmi, drámai vagy zeneművekből megőrzés és pótlás céljából egyetlen másolatot készítsenek. A kormány a kivétel kiterjesztését javasolja annak érdekében, hogy lehetővé váljon hangfelvételek, filmek és különböző adások másolása és formátumának átalakítása, valamint egynél több másolat készítése, amennyiben állandó gyűjtemények hozzáférhető formában történő megőrzéséhez további másolatokra lenne szükség.

Ami a művek megőrzését illeti, a könyvtárak, archívumok és múzeumok azok az intézmények, amelyek gondoskodnak a maradandó formában történő megőrzésről. Különböző magántársaságok, például internetes keresők azonban szintén egyre nagyobb mértékben vesznek részt nagyszabású digitalizációs kezdeményezésekben. Példaként említhető a Google 2005-ben megkezdett „Book Search” (könyvkeresés) projektje, amelynek célja, hogy a könyvek tartalma kereshető legyen az interneten¹³. A Google európai könyvtárakkal köt megállapodásokat, amelyek a közkinccsé vált művek digitalizálására vonatkoznak¹⁴. Könyvkiadók is kísérleteznek könyvek részleteinek vagy akár teljes szövegének ingyenes online hozzáférhetővé tételével, és olyan eszközöket fejlesztenek ki, amelyek lehetővé teszik, hogy a felhasználók böngésszék a könyvek tartalmát¹⁵.

---

¹² <http://www.ipo.gov.uk/about/about-consult/about-formal/about-formal-current/consult-copyrightexceptions.htm>.

¹³ <http://books.google.com>.

¹⁴ Lásd az Oxford Library által nyújtott tájékoztatást:

<http://www.bodley.ox.ac.uk/librarian/CNIGoogle/CNIGoogle.htm>.

¹⁵ A HarperCollins például nemrég számos kezdeményezést indított útjára, nevezetesen: a „teljes hozzáférés” programot (korlátozott ideig egyes könyvek teljes szövege ingyenesen hozzáférhető), a „Sneak Peek” programot (az olvasó sok könyv esetében két héttel a megjelenés előtt hozzáférhet a könyv tartalmának 20%-ához), valamint a „Browse Inside” programot (az olvasó a könyv megjelenése után a tartalom 20%-át böngészheti). Ezek a www.HarperCollins.com weboldalon érhetők el.

Hangsúlyozni kell, hogy a magántársaságok – például keresők – tevékenysége nem tartozhat az 5. cikk (2) bekezdésének c) pontjában foglalt kivétel körébe, amely a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárakra, oktatási intézményekre, múzeumokra vagy archívumokra, valamint csak olyan cselekményekre korlátozódik, amelyek közvetlenül vagy közvetve sem irányulnak kereskedelmi vagy gazdasági célra. A digitalizáció feltételezi a többszörözés jogát¹⁶, mert a mű analóg formátumának digitálissá történő átalakításához annak másolására van szükség. Például egy könyvet digitalizálás előtt szkennelni kell. Ha ez a szkennelés nem az 5. cikk (2) bekezdésének c) pontjában említett intézmények által és körülmények között történik, a jogosultaknak az ilyen többszörözést előzetesen engedélyezniük kell. Ehhez hasonlóan a digitalizált mű online hozzáférhetővé tételéhez a jogosult(ak) előzetes hozzájárulása szükséges.

A könyvtárak állományában található műveknek abból a célból történő szkennelését, hogy tartalmuk kereshető legyen az interneten, általában megkülönböztetik az interneten különböző kapcsolatokat teremtő hivatkozásoktól (link, deep-linking, interlinking) vagy az indexálástól, amelyek a már online rendelkezésre álló művekhez kapcsolódó tevékenységek. A hiperlinkek vonatkozásában (elektronikus kapcsolat egy, az interneten elhelyezett fájlhoz) például a Német Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte meg, hogy az internetes link vagy az ún. deep-linking (olyan link, amely az interneten egy honlapon belül egy másik weboldalra vezet a felhasználót) révén nem kerül sor egy mű többszörözésére¹⁷. Az Egyesült Államokban lezajlott *Perfect 10 vs. Google and Amazon* ügyben¹⁸ a bíróság úgy ítélte meg, hogy egy másik honlap teljes méretű képéhez kapcsolatot teremtő link (in-linking), amelyhez nincs szükség az eredeti képek másolására, nem sérti a többszörözési jogot. Miközben néhány bíróság szerint a miniatűrök, vagyis az olyan másolt kis képek, amelyek az interneten levő más honlapokhoz történő kapcsolat megkönnyítését célozzák, sértik a többszörözés kizárólagos jogát¹⁹, az erfurti tartományi bíróság viszont úgy ítélte meg²⁰, hogy a miniatűrök használata linkek létrehozásához nem jelent szerzői jogi felelősséget, ha az alkotást a jogosult helyezte el az interneten, vagy az az ő hozzájárulásával történt²¹.

Gyakran felmerül azonban az az érv, hogy a Google könyvkeresési projektje tovább megy, mint a Német Legfelsőbb Bíróság előtt tárgyalt *Paperboy*²² ügyben, vagy a *Perfect 10* ügyben tárgyalt keresők. A Paperboy esetben a kereső olyan honlapokhoz teremtett kapcsolatot, amelyek a jogosult hozzájárulásával online hozzáférhetővé tett, védett műveket tartalmaztak.

¹⁶ Lásd a WCT (Szerzői Jogi Szerződés) 1. cikkének (4) bekezdésére vonatkozóan elfogadott nyilatkozatot: „A Berni Egyezmény 9. cikke által szabályozott többszörözési jog és az általa megengedett kivételek teljes körben alkalmazandók a digitális környezetben is, különösen a művek digitális formában történő felhasználására. Valamely védelem alatt álló mű elektronikus hordozón történő, digitális formában megvalósuló tárolása a Berni Egyezmény 9. cikke értelmében vett többszörözésnek minősül.”

¹⁷ BGH, 2003. július 17. I WR 259/00. számú ügy, *Paperboy* (az irányelv végrehajtása előtt hozott ítélet).
¹⁸ 06-55405. számú ügy, 9th Cir, 2007. május 16.

¹⁹ Bielefeldi tartományi bíróság, 2005. november 8., JurPC Web-Dok. 106/2006 és a hamburgi bíróság, 2003. szeptember 5., JurPC Web-Dok 146/2004.

²⁰ Erfurti tartományi bíróság, 2007. március 15., 3 O 1108/05 - Bildersuche Suchmaschine Haftung.

²¹ Hasonló érvelést követve az internetes keresők weboldalak tartalmának indexálásához nem kérnek előzetesen engedélyt a szerzői jog jogosultjaitól. A keresőket működtetők azzal érvelnek, hogy ha egy anyag tulajdonosa nem akarja, hogy a weboldal tartalmát indexálják, egy „robots.txt” szövegfájlban kódolhatja ezt az üzenetet annak érdekében, hogy utólagosan letiltsa azt, és meggátolja a keresőt abban, hogy lemásolja a tartalmat. Ha ilyen módszert nem alkalmaz, akkor ezt egyenértékűnek tekintik annak hallgatólagos engedélyezésével, hogy a kereső másolhat és indexálhat.

²² BGH, 2003. július 17. I WR 259/00. számú ügy, *Paperboy*.

A Paperboy szolgáltatás mások által rendelkezésre bocsátott műveken alapult, és abban az esetben, ha a jogosult visszavonta hozzájárulását, nem lehetett többé kapcsolatot teremteni a műhöz. A szolgáltatáshoz nem kapcsolódott a hozzáférés gyorsítására szolgáló tárolóban való rögzítés (caching) sem, mivel az eredeti visszavonása után a link nem működött többé.

3.1.2. Digitalizált művek hozzáférhetővé tétele

A jelenlegi szerzői jogi előírások szerint a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények vagy múzeumok és archívumok szűken meghatározott esetben kivételt élvezhetnek a műveknek vagy más teljesítményeknek a nyilvánossághoz való közvetítésének joga vagy a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel joga alól, ha ezek felhasználása kutatás vagy egyéni tanulás céljából történik ilyen intézmények *helyiségeiben* e célra kijelölt terminálokon (az irányelv 5. cikke (3) bekezdésének n) pontja).

Ez a kivétel nem vonatkozik a dokumentumok elektronikus úton, távol levő végső felhasználók számára történő eljuttatására. Ami különböző műveknek a végső felhasználók számára elektronikus úton történő eljuttatását illeti, az irányelv 40. preambulumbekkezdése megállapítja, hogy a könyvtáraknak és archívumoknak biztosított kivétel nem vonatkozhat „védelem alatt álló művek vagy más teljesítmények online szolgáltatásával összefüggésben megvalósuló felhasználásra”.

3.1.3. Gazdátlan művek

Az úgynevezett gazdátlan művek jelensége olyan kérdés, amely nagyszabású digitalizálási projekteken került előtérbe. A gazdátlan művek olyan alkotások, amelyek még szerzői jogi védelem alatt állnak, de a jogosult személye nem azonosítható, vagy holléte nem állapítható meg. Jelentős igény merül fel oktatási, történelmi vagy kulturális szempontból értéket képviselő művek vagy hangfelvételek széles közönségnek viszonylag alacsony költséggel történő online terjesztésére. Gyakran felvetik, hogy az ilyen projekteket hátráltatja a gazdátlan művekkel kapcsolatos problémák megoldatlansága. Védett művek úgy válhatnak gazdátlanná, ha a szerzőre és/vagy más releváns jogosult(ak)ra (például kiadóra vagy filmproducerre) vonatkozó adatok hiányoznak vagy elavultak. Gyakran fordul ez elő olyan művek esetében, amelyeket kereskedelmi céllal már nem használnak fel.

A könyveken kívül a könyvtárakban, múzeumokban vagy archívumokban jelenleg több ezer gazdátlan mű található, például fényképek és audiovizuális művek. Az ezekkel kapcsolatos tulajdonjogi adatok hiánya megakadályozhatja az ilyen művek online hozzáférhetővé tételét a nyilvánosság számára és a digitális megőrzésre irányuló erőfeszítések gátja lehet. Különösen jellemző ez a gazdátlan filmekre.

A gazdátlan művek problémája főként a jogviszonyok tisztázásának kérdése, vagyis hogy hogyan biztosítható az, hogy gazdátlan műveket hozzáférhetővé tevő felhasználók ne legyenek felelőssé tehetőek a szerzői jog megsértéséért, ha a jogosult újra feltűnik és érvényesíti a műhöz kötődő jogait. A felelősséggel kapcsolatban felmerülő aggályokon túl a jogosult hollétének és személyének kiderítéséhez szükséges idő és költség, különösen a több szerző által alkotott művek esetében, aránytalan mértékű lehet az erőfeszítés indokoltságához képest. Ez különösen igaz a műsorterjesztők archívumaiban jelenleg őrzött hangfelvételekkel és audiovizuális művekkel kapcsolatos jogokra. A gazdátlan művekre vonatkozó szerzői jogviszonyok tisztázása értékes tartalmak terjesztését akadályozhatja meg, és a kérdéses mű által ihletett alkotókedv kibontakozásának gátja lehet. Nem egyértelmű azonban, milyen

mértékben akadályozza a gazdátlan művek jellege azok felhasználását. Hiányoznak azok a szükséges gazdasági adatok, amelyek lehetővé tennék, hogy a probléma nagyságrendje páneurópai szinten meghatározható legyen.

A gazdátlan művek kérdését jelenleg nemzeti²³ és EU-szinten is vizsgálják. Az Egyesült Államok²⁴ és Kanada²⁵ is tett lépéseket a gazdátlan művek tekintetében. Miközben különbözőek a téma megközelítési módjai, a javasolt megoldások nagyrészt egy közös elven alapulnak: a felhasználónak ésszerű mértékig kutatást kell folytatnia a jogosult(ak) személyének vagy hollétének kiderítése céljából.

A Bizottság 2006-ban ajánlást²⁶ fogadott el, amelyben ösztönözte a tagállamokat, hogy hozzanak létre mechanizmusokat a gazdátlan művek felhasználásának megkönnyítésére, és segítsék elő, hogy az ismert gazdátlan művek jegyzéke hozzáférhető legyen. A digitális könyvtárakkal foglalkozó magas szintű szakértői csoport azért jött létre, hogy összefogja a gazdátlan művek által érintett érdekelteket. A csoport elfogadott egy, a digitalizált anyagok megőrzéséről, valamint a gazdátlan és a könyvkereskedelmi forgalomból elfogyott művekről szóló jelentést („Final Report on Digital Preservation, Orphan Works and Out-of-Print Works”, és a könyvtárak, archívumok és jogosultak képviselői aláírtak egy egyetértési nyilatkozatot a gazdátlan művekről („Memorandum of Understanding on orphan works”²⁷). Az egyetértési nyilatkozat számos iránymutatást tartalmaz a jogosultakra vonatkozó gondos keresésről, valamint általános elveket határoz meg a gazdátlan művek adatbázisaira és a jogviszonyok tisztázásának mechanizmusaira vonatkozóan. A részletes megoldásokat nemzeti szinten kell kidolgozni.

A tagállamok többsége még nem alakított ki szabályozási megközelítést a gazdátlan művek tekintetében. Mivel a probléma – jellegéből adódóan – esetleg több országra is kiterjedhet, ezért harmonizált megközelítésre van szükség.

---

²³ Például az Egyesült Királyságban a „Gowers Review of Intellectual Property” tartalmaz egy ajánlást arra vonatkozóan, hogy a Bizottság módosítsa a 2001/29/EK irányelvet, és vezessen be kivételt a gazdátlan művekre. Dánia és Magyarország megoldásokat dolgozott ki a gazdátlan művek kezelésére (a dán megoldás kiterjesztett közös jogkezelésen, míg a magyar egy állami szerv által kiállított engedélyen alapul).

²⁴ Az US Copyright Office (az USA szerzői jogi hivatala) 2006 januárjában tett közzé egy jelentést a gazdátlan művekről. 2008. április 24-én két törvénytervezetet terjesztettek a szenátus és a kongresszus elé (a „Shawn Bentley Orphan Works Act” és az „Orphan Works Act of 2008”). Mindkét tervezet az USA kódexe 17. címének módosítására irányul egy cikk hozzáadásával, amely a gazdátlan művek esetében rendelkezne a jogorvoslatra vonatkozó korlátozásról.

²⁵ A kanadai megoldás a Copyright Board of Canada (Kanada szerzői jogi hivatala) által kiállított nem kizárólagos engedélyeken alapul.

²⁶ A Bizottság ajánlása (2006. augusztus 24.) a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről, 2006/585/EK, L 236/28.

²⁷ http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/hleg/hleg_meetings/index_en.htm.

Kérdések:

- (6) Maradjon-e változatlan a könyvtárak és archívumok javára biztosított kivétel, mivel maguk a kiadók fognak online hozzáférést kialakítani katalógusaikhoz?
- (7) Szükség van-e arra, hogy a művekhez való hozzáférés bővítése érdekében a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények, múzeumok és archívumok engedélyezési rendszereket alakítsanak ki a kiadókkal? Van-e példa könyvtárak állományának online hozzáférését biztosító sikeres engedélyezési rendszerre?
- (8) Szükség van-e a nyilvánosan hozzáférhető könyvtáraknak, oktatási intézményeknek, múzeumoknak és archívumoknak biztosított kivételek hatályának tisztázására az alábbiak vonatkozásában?
  - (a) Formátum átalakítása;
  - (b) a kivétel hatálya alá eső esetekben a készíthető másolatok száma;
  - (c) könyvtárak teljes gyűjteményének szkennelése;
- (9) Szükség van-e a jogi előírások tisztázására arra vonatkozóan, hogy a könyvtárakban fellelhető művek szkennelése – ez utóbbiak tartalmának interneten való kereshetősége érdekében – kívül esik-e a szerzői jog alóli jelenlegi kivételek hatályán?
- (10) Szükség van-e a 2006. augusztus 24-i 2006/585/EK bizottsági ajánlason túlmenően további közösségi szintű jogi eszközre a gazdátlan művek problémájának kezeléséhez?
- (11) Amennyiben igen, ennek a 2001-es, az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló irányelv módosításával vagy külön jogi eszközzel lenne célszerű megvalósulnia?
- (12) Hogyan kell kezelni a gazdátlan művek határokon átnyúló vonatkozásait annak biztosítása érdekében, hogy a különböző tagállamokban elfogadott megoldásokat az egész Unióban elismerjék?

3.2. A fogyatékos személyek javára biztosított kivétel

A fogyatékos személyek számára is lehetővé kell tenni, hogy kihasználhassák a tudásalapú gazdaság előnyeit. Ezért nemcsak arra van szükség, hogy ténylegesen el tudjanak jutni az oktatási intézményekbe vagy a könyvtárakba, hanem azt is lehetővé kell tenni, hogy igényeiknek megfelelően átalakított formában juthassanak hozzá a művekhez (például Braille-írás, nagy formátumú nyomtatás, hangoskönyvek és hozzáférhető elektronikus könyvek).

Az irányelv kivételt tartalmaz a többszörözési jog és a nyilvánossághoz való közvetítés joga alól a fogyatékos személyek javára. Ezt a kivételt valamennyi tagállam alkalmazza, néhány nemzeti jogszabály azonban a fogyatékos személyek bizonyos csoportjaira korlátozza (például a kivétel csak a látássérültekre vonatkozik). Néhány tagállam előírja, hogy a műveknek valamely kivétel értelmében történő felhasználásáért díjazás illeti meg a jogosultakat.

A fogyatékos személyek esetében általános problémát jelent az az idő- és költségráfordítás, amelyre a csak nyomtatott formában vagy a Braille-írással szöveggé nehezen átalakítható, digitális formában rendelkezésre álló könyvek hozzáférhető másolatának elkészítéséhez van szükség. A jogosultak véleménye szerint garantálni kell a szerzői jog megsértését jelentő kalózkodás és az azzal való visszaélés elleni megfelelő védelmet, különösen ha digitális formában történő szolgáltatással függ össze, amely az interneten keresztül könnyen másolható és azonnal terjeszthető.

Az irányelv 5. cikke (3) bekezdésének b) pontja lehetővé teszi a fogyatékossgal közvetlenül összefüggő, nem kereskedelmi jellegű felhasználást, az adott fogyatékossgal által indokolt mértékben. Az irányelv 43. preambulumbekkezdése hangsúlyozza, hogy a tagállamoknak minden szükséges intézkedést meg kell hozniuk, hogy megkönnyítsék a művekhez való hozzáférést az olyan fogyatékossgalban szenvedő személyek számára, amely akadályozza őket a művek önálló felhasználásában, és ennek során kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a hozzáférhető formátumokra. A fogyatékos személyek javára biztosított kivétel a közérdekű kivételek közé tartozik, amelyek esetében a tagállamoknak a jogosultak által tett önkéntes intézkedések hiányában meg kell tenniük a megfelelő intézkedéseket annak biztosítására, hogy a kedvezményezettek hozzáférjenek a különböző technikai módszerekkel védett művekhez.

Ezt a kivételt valamennyi tagállam alkalmazza, néhány nemzeti jogszabály azonban a fogyatékos személyek bizonyos csoportjaira korlátozza (például az Egyesült Királyságban²⁸ és Bulgáriában csak a látássérült személyekre vonatkozik, Lettországon²⁹, Litvániában és Görögországban³⁰ a látás- és hallássérültekre). Litvániában a kivételt tovább korlátozták az oktatási és a tudományos kutatási célú felhasználásra³¹. Görögországban a kivétel csak a többszörözésre vonatkozik, és nem terjed ki a művek nyilvánossághoz való közvetítésére.

Az irányelv 36. preambulumbekkezdése szerint a tagállamok méltányos díjazást írhatnak elő, amikor kivételekről szóló opcionális rendelkezéseket alkalmaznak. Néhány tagállam, például Németország, Ausztria és Hollandia díj fizetését írja elő a kivétel keretében felhasznált művek jogosultjai számára. A művek hozzáférhető formátumúvá történő átalakításának költségeit és

²⁸ A 2002-es szerzői jogi törvény 31A–31F szakasza (látássérült személyek).

²⁹ A 2004-es szerzői jogi törvény 19. szakasza (1) és (3) bekezdése és a 22. szakasza.

³⁰ A 2121/1993 törvény 28A. cikke.

³¹ A 2003-as szerzői jogi törvény 22. cikkének (1) és (2) bekezdése.

a korlátozottan rendelkezésre álló erőforrásokat tekintve felvetődik a kérdés, hogy a kivétel kedvezményezettjei számára elő kell-e írni díj fizetését a jogosultak számára, vagy mentesülniük kell-e e kötelezettség alól.

Egy WIPO-tanulmány³² szerint általános probléma az az idő- és költségráfordítás, amelyre a csak nyomtatott formában vagy a Braille-írással szöveggé nehezen átalakítható, digitális formában rendelkezésre álló könyvek hozzáférhető másolatának elkészítéséhez van szükség. Az irányelv nem írja elő a jogosultak számára, hogy egy művet egy bizonyos formátumban hozzáférhetővé tegyenek. A kérdés az, hogyan lehet az érintett szervezeteket nem védett digitális másolattal ellátni annak érdekében, hogy azok hozzáférhető formátumot készíthessenek úgy, hogy közben megoldódjanak a kiadóknak a művek biztonságával és szerzői jogaik védelmével kapcsolatos problémái is.

Vannak példák kiadók és látássérült személyeket képviselő szervezetek sikeres együttműködésére. Dániában a vakok számára létrehozott könyvtár által készített elektronikus könyveket vagy hangoskönyveket egyedi azonosítóval látják el, amely lehetővé teszi a használat és a mű ellenőrzését, valamint az esetleges jogsértők felderítését. Franciaországban a BrailleNet nevű, non-profit szervezet és a kiadók megállapodásokat kötöttek különböző művek digitális másolatainak szolgáltatása céljából, amelyeket egy, csak elismert szervezetek által elérhető, erre specializálódott, biztonságos szerveren tárolnak.

A jogosultak véleménye szerint garantálni kell a szerzői jog megsértését jelentő kalózkodás és az azzal való visszaélés elleni megfelelő védelmet, különösen ha digitális formában történő szolgáltatással függ össze, amely az interneten keresztül könnyen másolható és azonnal terjeszthető. Megvalósítható módszerek tűnik egy megbízható közvetítőket magában foglaló rendszer, amelynek keretében például speciális könyvtárak vagy fogyatékos személyeket képviselő szervezetek tárgyalhatnak, és megállapodást köthetnek a jogosultakkal. Az ilyen megállapodások különböző korlátozásokat és biztosítékokat írnak elő a jogosultak javára a visszaélések elkerülése érdekében.

Ehhez kapcsolódó probléma, hogy az adatbázisok jogi védelméről szóló 96/9/EK irányelv³³ nem rendelkezik külön a fogyatékos személyek javára biztosított kivételekről. Ezen irányelv 6. cikkének (2) bekezdése kivételt ír elő az oktatás vagy tudományos kutatás céljára és a magáncélra történő többszörözés esetén, de nem rendelkezik kivétellel a fogyatékos személyek tekintetében. Ez annak a veszélyét rejti magában, hogy a 2001/29/EK irányelv 5. cikke (3) bekezdésének b) pontjában említett, fogyatékos személyek javára biztosított kivétel megkerülhető az adatbázisok védelmének érvényesítésével oly módon, hogy egy bizonyos irodalmi mű egyidejűleg adatbázisként is védelemben részesül. A 2004. július 19-i bizottsági szolgálati munkadokumentum rámutatott arra, hogy ez a helyzet állhat elő, ha az irodalmi művet, például egy enciklopédiát egyidejűleg szerzői műként és adatbázisként is védelem illet meg.

---

³² Study on Copyright Limitations and Exceptions for the Visually Impaired (Tanulmány a szerzői jog korlátozásáról és a jog alóli kivételekről látássérült személyek esetében), készítette J. Sullivan a WIPO Standing Committee on Copyright and Related Rights (a Szellemi Tulajdon Világszervezetének a szerzői és szomszédos jogokkal foglalkozó állandó bizottsága) számára, (2006) 71-72. oldal.

³³ Az Európai Parlament és a Tanács 96/9/EK irányelve (1996. március 11.) az adatbázisok jogi védelméről (HL L 77., 1996.3.27. 20-28. o.).

Kérdések:

- (13) Szükség van-e arra, hogy a fogyatékos személyek engedélyezési rendszereket alakítsanak ki a kiadókkal azért, hogy bővüljön az előbbieknek a művekhez való hozzáférése? Ha igen, milyen típusú engedélyezés lenne a legmegfelelőbb? Léteznek-e már olyan engedélyezési rendszerek, amelyek révén szélesedik a fogyatékos személyek művekhez való hozzáféréseinek lehetősége?
- (14) Szükség van-e kötelező előírásokra arra vonatkozóan, hogy a fogyatékos személyek számára a műveket speciális formátumban tegyék hozzáférhetővé?
- (15) Szükség van-e annak tisztázására, hogy a fogyatékos személyek javára jelenleg biztosított kivétel a látás- és hallássérülteken kívül más fogyatékossgal élő személyek esetében is alkalmazandó-e?
- (16) Ha igen, mely más fogyatékossgakat kell relevánsnak tekinteni a tudás online terjesztése tekintetében?
- (17) Szükség van-e arra, hogy a nemzeti jog tisztázza, hogy a fogyatékos személyek javára biztosított kivétel kedvezményezettjeinek nem kell díjazást fizetniük egy mű felhasználásáért akkor, ha a cél az, hogy azt hozzáférhető formátumúvá alakítsák át?
- (18) Szükség van-e arra, hogy az adatbázisok jogi védelméről szóló 96/9/EK irányelvben szerepeljen egy külön kivétel a fogyatékos személyek számára, amely mind az eredeti, mind a sui generis adatbázisokra alkalmazandó?

3.3. Művek oktatási és kutatási célú terjesztése

Az oktatási anyagokhoz való hozzáférés vagy azok terjesztése tekintetében a tanárok és a diákok egyaránt egyre nagyobb mértékben támaszkodnak a digitális technológiára. A hálózatalapú tanulás jelenleg a rendes tantervi tevékenység jelentős részét képezi. Miközben a tananyag online terjesztése előnyösen befolyásolhatja az európai oktatás és kutatás minőségét, a szerzői jog megsértésének kockázatát is jelentheti abban az esetben, ha szerzői joggal védett kutatási és oktatási anyagok digitalizálásáról és/vagy másolatok rendelkezésre bocsátásáról van szó.

A közérdeket szolgáló, oktatási és kutatási célú kivétel kialakítása úgy történt, hogy a jogosultak jogos érdekeit összehangolja a tudáshoz való hozzáférés szélesebb céljával. Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló irányelv lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy a többszörözési és a nyilvánossághoz való közvetítési jog vonatkozásában kivételeket, illetve korlátozásokat állapítsanak meg az alábbi esetben: „kizárólag oktatási szemléltetés vagy tudományos kutatás céljából végzett felhasználás, amennyiben lehetséges, a forrás feltüntetésével – beleértve a szerző nevét is.” Ezt a kivételt gyakran szűk értelemben alkalmazzák, és nem fedi le a távoktatást vagy az internetalapú otthoni tanulást. Ugyanakkor a kivétel gyakran csak a kutatási anyag szemelvényeinek másolására vonatkozik, nem a teljes műre. A tagállamok néha oktatási célú kivételeket állapítanak meg, miközben a kutatás esetében nem biztosítanak kivételt.

Az irányelv elfogadásának időpontjában figyelembe vették mind a hagyományos iskolai oktatást, mind a modern, elektronikus alapú tanulási módszereket. A 42. preambulumbekkezdés így megállapítja, hogy az 5. cikk (3) bekezdésének a) pontja a távoktatásra is alkalmazható. Ez azonban nem tükröződik az 5. cikk (3) bekezdése a) pontjának megfogalmazásában, mivel nem tartalmazza sem az „oktatás”, sem a „tudományos kutatás” vagy a „szemléltetés” fogalommeghatározását, sem a kivétel alkalmazási körének további tisztázását. A 42. preambulumbekkezdés a kivétel alkalmazásának meghatározó kritériumaként hivatkozik az oktatás vagy tudományos kutatás nem kereskedelmi jellegére, függetlenül a szervezeti struktúrától és a tevékenységet végző intézmény finanszírozásának módjától. Az irányelv így nagy szabadságot biztosít a tagállamoknak a végrehajtás tekintetében, lehetővé téve, hogy meghatározzák a kivétel alá eső, engedélyezhető felhasználás korlátait.

A tagállamok eltérően kezelik a művek oktatási vagy tudományos kutatási célú szemléltetés céljából történő felhasználását. Néhány országban, például Dániában, Finnországban, Svédországban és Franciaországban (2009 januárjáig) a művek oktatási vagy tudományos kutatási célú szemléltetés céljából történő felhasználása esetén kiterjesztett közös megállapodások megkötésére kerül sor a közös jogkezelő szervezetek és az oktatási intézmények között. A kiterjesztett közös engedélyezés rendszerének előnyei (az intézmények az igényeikhez legjobban igazodó szerződéseket alakíthatják ki) ellenére az engedélyezésnek

ez a formája azzal a veszéllyel járhat, hogy nem sikerül megállapodásra jutni, vagy az inkább korlátozó jellegű lesz, és így jogbizonytalanságot teremt az oktatási intézmények számára³⁴.

Azokban a tagállamokban, amelyekben az oktatásra és kutatásra vonatkozó kivétel szerepel a nemzeti jogban, a releváns előírások jelentős mértékben eltérnek. Miközben néhány ország kiterjeszti a kivételt a nyilvánosságához való közvetítés és a hozzáférhetővé tétel jogára (például Belgium, Luxemburg, Málta és Franciaország (2009 januárjától), mások a többszörözési jogra korlátozzák (Görögország, Szlovénia), vagy a nyilvánosságához való közvetítést csak azzal a feltétellel teszik lehetővé, hogy az az oktatási intézmény területén kívül nem fogható (Egyesült Királyság). Másrészt például Németország megkülönbözteti az oktatási és a kutatási tevékenységet; az előbbi esetben a védett művek felhasználását csak az iskolai oktatás keretében és intraneten keresztül engedélyezi, amikor a felhasználás a diákoknak egy bizonyos kurzuson részt vevő csoportjára korlátozódik. A kutatás esetében a megközelítés kevésbé korlátozó, mivel a művek rendelkezésre bocsátása „saját kutatás céljából” és a „résztvevők korlátozott száma” esetén engedélyezett³⁵.

A másolás módszere tekintetében a legtöbb tagállam nem tesz különbséget az analóg és a digitális másolat között, ezért a kivétel mindkettőre vonatkozik. A magyar szerzői jogi törvény megfogalmazása azonban a kivétel hatályát az analóg másolatokra korlátozza. Dániában szintén nincs megállapodás a közös jogkezelők és az oktatási intézmények között a digitális másolásra vonatkozóan. Az egyetemeknek és az iskoláknak csak arra van engedélyük, hogy művek szemelvényeiről papíralapú másolatot készítsenek. Az egyetlen kiterjesztett közös engedély, amely magában foglal olyan tevékenységeket mint a szkennelés, a nyomtatás, az e-mailben történő továbbítás, a letöltés és a tárolás, a művek interneten történő felhasználása tekintetében, az úgynevezett tanártovábbképző intézményekre vonatkozik.

Ugyanazon jogi aktus eltérő kezelése a különböző tagállamokban jogbizonytalansághoz vezethet abban a tekintetben, hogy mi engedélyezett a kivétel értelmében, különösen ha az oktatást és a kutatást valamilyen transznacionális keretben végzik. Egyre több diák és kutató részesíti előnyben azt, ha nemcsak hagyományos iskolai környezetben férhet hozzá releváns oktatási anyagokhoz, hanem ezt online hálózatokon keresztül, időbeli és földrajzi korlátok nélkül is megteheti. Azok a rendelkezések, amelyek a műveknek csak reprográf másolását engedélyezik, vagy előírják, hogy a diákok ténylegesen jelen legyenek az oktatási intézmények területén, nem teszik lehetővé az intézmények számára, hogy kiaknázzák az új technológiák kínálta lehetőségeket, és távoktatási programokba kapcsolódjanak be. A Gowers Review is kiemeli a következőket: „ez azt jelenti, hogy a távoktatásban részt vevők hátrányban vannak azokkal szemben, akik ténylegesen bejárnak az egyetemre, így ezek a korlátok aránytalanul hátráltatják a fogyatékos diákokat, akik esetleg távoli helyeken tanulnak. (...) A szerzői jog alóli vonatkozó kivételt ki kell terjeszteni úgy, hogy lehetővé

---

³⁴ Ez történt Franciaországban, ahol az oktatási intézményeket képviselő nemzeti oktatási minisztérium és a jogosultakat képviselő kulturális minisztérium közös nyilatkozatát követően 2005-ben csak öt ágazatspecifikus megállapodást kötöttek a művek oktatási és tudományos kutatási célú szemléltetés céljából történő felhasználására. Az irányelv végrehajtása során az oktatási intézmények, különösen az egyetemek fellépésének eredményeként a szellemi tulajdonról szóló francia kódexbe először került be a művek oktatási és tudományos kutatási célú szemléltetés céljából történő felhasználására vonatkozó kivétel; ez az előírás, amely felváltja az eddigi szerződéses rendszert, 2009 januárjában lép hatályba.

³⁵ Az UrhG (a német szerzői jogi törvény) 52a. szakasza előírja a felhasználók számára azt is, hogy a mű rendelkezésre bocsátásáért megfelelő kompenzációt fizessenek a jogosultaknak.

váljon a diákok számára a művek részleteinek e-mailben vagy virtuális oktatási környezetben történő rendelkezésre bocsátása³⁶”.

A tagállamok közötti másik különbség a művekből készített, oktatási és kutatási célból sokszorosítható vagy hozzáférhetővé tehető szemelvények hosszára vonatkozik. Így a kivétel vonatkozhat a teljes műre (Málta), újságcikkekre és művek rövid kivonatára (Belgium, Németország és Franciaország), vagy csak rövid szemelvényekre, függetlenül a művek típusától (és hosszától) (Luxemburg). Az utolsó példát illetően az újságcikkekhez hasonló műveket gyakorlatilag a kivétel alkalmazási köréből kizártnak lehet tekinteni, mivel általában csekély az érdeklődés újságcikkek rövid részletének oktatási és tudományos kutatási célra történő felhasználása iránt.

Azon intézmények tekintetében, amelyek az oktatási és tudományos kutatási célú kivétel kedvezményezettjei lehetnek, a tagállamok szintén különböző megoldásokat fogadtak el. Míg a német szerzői jogi törvény „iskolákra, egyetemekre, posztgraduális intézményekre és non-profit karriersegítő intézményekre” hivatkozik, más országok, például az Egyesült Királyság, az „oktatási intézmények” fogalmat általános értelemben használják, további részletezés nélkül, a szellemi tulajdonról szóló francia kódex pedig nem határozza meg azokat az intézményeket, amelyekre a kivétel vonatkozik, hanem az 5. cikk (3) bekezdése a) pontjának megfogalmazását követi: „oktatási és kutatási célú szemléltetés”. Spanyolországban és Görögországban a kivétel csak az oktatásra vonatkozik, kizárva ezzel a kutatási tevékenységet.

Azon túl, hogy a harmonizáció alacsony foka bizonyos jogbizonytalanságot teremt, a fent említett különbségek problémát okozhatnak akkor is, ha a diákok más országokban távoktatás keretében folyó kurzusokra jelentkeznek, vagy ha a tanárok és a kutatók különböző országokban levő intézményekben dolgoznak. Az országtól függően ugyanazok a cselekmények jogszerűek vagy jogsértőek lehetnek. Ennek a problémának az oka abban rejlik, hogy a tagállamok a kivételt eltérően ültették át nemzeti jogukba. Ezért felmerült, hogy szükség lenne egy kötelező, egyértelműen meghatározott alkalmazási körű kivétel bevezetésére az irányelvben, amely az oktatásra és a tudományos kutatásra vonatkozik. A Gowers Review például azt ajánlja, hogy az oktatásra vonatkozó kivételt „a felhasználás és a tevékenység kategóriái alapján kell meghatározni és nem a média vagy az elhelyezkedés figyelembevételével”.³⁷

A kivétel kötelezővé tétele és alkalmazási körének további tisztázása azonban nem jelenti annak kiterjesztését, mert figyelembe kell venni a jogosultak érdekeit is. A nyilvánossághoz való közvetítés joga alól az oktatási és kutatási célú szemléltetés javára biztosított kivétel tekintetében például a Gowers Review megállapítja, hogy „szükséges lesz annak biztosítása, hogy az ilyen (oktatási és kutatási) anyagok általánosságban a nyilvánosság számára ne legyenek hozzáférhetők³⁸”, csak diákokból és kutatókból álló korlátozott célközönség számára. Ezt a gondolatmenetet követve a szerzői jogról szóló irányelv 44. preambulumbekkezdése megállapítja, hogy „e kivételek és korlátozások tagállami szabályozásának tükröznie kell különösen azt a fokozott gazdasági hatást, amelyet e kivételek és korlátozások az új elektronikus környezetben előidézhetnek. Ennélfogva egyes kivételek és

³⁶ Gowers Review of Intellectual Property, 2006, 4.17. és 4.19. pont.

³⁷ Gowers Review of Intellectual Property, 2006, 4.15. pont.

³⁸ Gowers Review of Intellectual Property 2006, 4.18. pont.

korlátozások terjedelmét a védelem alatt álló művek és más teljesítmények egyes újszerű felhasználásai tekintetében akár szűkebben is meg lehet határozni.” A megfelelő egyensúlyt úgy kell kialakítani, hogy biztosítsa a kizárólagos jogok megfelelő szintű védelmét, ugyanakkor erősítse az európai oktatás és kutatás versenyképességét.

Kérdések:

- (19) Szükség van-e arra, hogy a tudományos és kutatói közösség engedélyezési rendszereket hozzon létre kiadókkal annak érdekében, hogy bővüljön a művekhez való oktatási vagy kutatási célú hozzáférés? Vannak-e példák sikeres engedélyezési rendszerekre, amelyek lehetővé teszik a művek oktatási vagy kutatási célú online felhasználását?**
- (20) Szükség van-e az oktatásra és kutatásra vonatkozó kivétel tisztázására ahhoz, hogy az összeegyeztethető legyen a távoktatás modern formáival?**
- (21) Szükség van-e annak tisztázására, hogy az oktatási és kutatási célú kivétel nemcsak az iskolákban vagy oktatási létesítményekben használt anyagokra vonatkozzon, hanem a művek otthoni, tanulási célú felhasználására is?**
- (22) Szükség van-e kötelező minimális szabályokra a művekből készített, oktatási és kutatási céllal sokszorosítható vagy hozzáférhetővé tehető szemelvények hossza tekintetében?**
- (23) Szükség van-e kötelező minimumkövetelményre abban a tekintetben, hogy a kivétel az oktatásra és a kutatásra egyaránt vonatkozzon?**

3.4. Felhasználók által létrehozott tartalom

A fogyasztók nemcsak felhasználók, hanem ma már egyre nagyobb mértékben különböző tartalmak létrehozói is. A konvergencia új, az információs és kommunikációs technológia kapacitására épülő alkalmazások kifejlesztéséhez vezet, amely bevonja a felhasználókat különböző tartalmak létrehozásába és terjesztésébe. A web 2.0 alkalmazások, mint a blogok, podcast-ok, a wiki vagy a videomegosztás lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy könnyedén alkossanak és osszanak meg szövegeket, videókat vagy képeket, és aktívabb, együttműködő szerepük legyen a tartalmak létrehozásában és a tudás terjesztésében. Jelentős különbség van azonban a felhasználók által létrehozott tartalom és azon meglévő, jellemzően szerzői joggal védett tartalmak között, amelyeket a felhasználók egyszerűen feltöltenek. Egy OECD-tanulmány a felhasználók által létrehozott tartalmat a következőképpen határozta meg: „az interneten a nyilvánosság számára rendelkezésre bocsátott tartalom, amely bizonyos mértékű kreatív erőfeszítést tükröz, és amelyet a professzionális ismereteken és gyakorlatokon kívül hoztak létre”³⁹.

---

³⁹ Participative Web and User-Created Content” (Részvételen alapuló internet és felhasználók által létrehozott tartalmak) OECD 2007, 9. o.

Az irányelv jelenleg nem tartalmaz olyan kivételt, amely lehetővé tenné a szerzői joggal védett, meglévő tartalmak felhasználását új vagy származékos művek alkotása céljára.

Az a kötelezettség, hogy bármely transzformatív tartalom rendelkezésre bocsátása előtt tisztázni kell a jogviszonyokat, az innováció korlátjaként értelmezhető, mivel gátolja az új, potenciálisan értékes művek terjesztését.

Mielőtt azonban bármilyen kivételt lehetne bevezetni a transzformatív művekre vonatkozóan, gondosan meg kell határozni azokat a feltételeket, amelyek között egy transzformatív felhasználást engedélyezni lehet, hogy az ne ütközzön az eredeti mű jogosultjainak gazdasági érdekeivel.

Felmerült annak az igénye, hogy kivételt kell elfogadni a transzformatív, felhasználó által létrehozott tartalom vonatkozásában. A Gowers Review azt ajánlotta, hogy kivételt kell megállapítani a „kreatív, transzformatív vagy származékos művekre”⁴⁰, a Berni Egyezményben meghatározott háromlépcsős teszt betartásának keretein belül. A Gowers Review elismeri, hogy ez ellentétes lenne az irányelvvel, ezért annak módosítására van szükség. Egy ilyen kivétel engedélyezésének az lenne a célja, hogy támogassa a művek innovatív felhasználását és hozzáadott érték teremtésére ösztönözzön⁴¹.

A Berni Egyezmény értelmében a többszörözési jog eleve lefedné a transzformatív felhasználást⁴². Az e jogok alóli kivételnek meg kell felelnie a háromlépcsős tesztnek. Mindenekelőtt pontosabbnak kell lennie és hivatkozni kell egyedi politikai indokokra vagy az indokolt felhasználás típusaira. Rövid szakaszokra (rövid részletek, kizárva a különösen jól megkülönböztethető részeket) kell továbbá korlátozni az adaptáció jogának megsértése nélkül⁴³.

Az irányelv értelmében bizonyos kivételek rugalmasságot biztosíthatnak a művek szabad felhasználásával kapcsolatban. Az előzőleg említett kivételektől eltérően az 5. cikk (3) bekezdésének d) pontja lehetővé teszi „a kritikai vagy ismertetési céllal történő” idézést. Ennek megfelelően a kritika vagy az ismertetés csak példát jelent az idézetek lehetséges indokolására. Ez jelzi, hogy az 5. cikk (3) bekezdésének d) pontja esetében szélesebb alkalmazási kört lehet megállapítani, bár az idézést korlátozni kell a „cél által indokolt terjedelemben”, és összhangban kell lennie a „tisztesgyakorlattal”. A magyarázat „konkrét célja” magának a műnek az elemzése. A konkrét műre vonatkozó magyarázatban tisztesgyakorlat mértékű idézés azonban tisztességtelen gyakorlattá válhat, ha azt egy általánosabb téma elemzése céljára használják. Az irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontja – amely kivételt tesz „karikatúra, paródia vagy utánpótlás készítésének céljára történő felhasználás” esetén –, szintén lehetővé teszi bizonyos rugalmasságot. Bár ez a felhasználás nem meghatározott, lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy saját kreatív vagy transzformatív céljaikra korábbi művek elemeit újra felhasználják.

---

⁴⁰ 11. ajánlás.

⁴¹ A Review egyértelműen hivatkozott az USA előírásaira a „transzformatív felhasználás” tekintetében, és a hip hop zenei irányzatban belül a „sampling” példájára. Az egyesült államokbeli előírásokban azonban a transzformatív felhasználás önmagában nem jelent védelmet a szerzői jog megsértése tekintetében. Ehelyett ez a felhasználás egyik előírt feltétele ahhoz, hogy a felhasználás tisztességesnek minősüljön az USA szerzői jogi törvényének 107. szakasza értelmében. .

⁴² Berni Egyezmény, 9. cikk.

⁴³ Berni Egyezmény, 12. cikk, az adaptáció, feldolgozás és más változtatás joga.

Kérdések:

- (24) Szükség van-e pontosabb szabályokra arra vonatkozóan, mit tehetnek a felhasználók, ha szerzői joggal védett anyagot használnak fel?
- (25) Szükség van-e arra, hogy az irányelvbe bekerüljön egy, a felhasználók által létrehozott tartalmakra vonatkozó kivétel?

4. FELKÉRÉS VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁSRA

A széles körű kizárólagos jogoknak konkrét és korlátozott kivételek mellett történő érvényesülése rávilágít arra a kérdésre, hogy a kivételeknek az irányelvben meghatározott kimerítő jegyzéke biztosítja-e a „megfelelő egyensúlyt [...] a jogosultak és a [...] művek [...] felhasználói csoportjainak jogai és érdekei között”⁴⁴.

Egy előzetes elemzésben mérlegelni kell azt, hogy az irányelv által biztosított egyensúly még mindig összhangban van-e a gyorsan változó környezettel. A technológia, valamint a társadalmi és kulturális gyakorlat állandóan kihívást jelent a jogszabályokban megteremtett egyensúly szempontjából, miközben új piaci szereplők, például az internetes keresők célja, hogy ezeket a változásokat új üzleti modellek alkalmazására használják fel. Ezek a fejlemények annak a lehetőségét is magukban hordozzák, hogy elmozduljon az értékrend az online környezet különböző résztvevői között, és befolyásolják az egyensúlyt a digitális tartalom tekintetében jogokkal rendelkező és az internet használatához technológiát biztosító szereplők között.

E körülmények között ennek a Zöld könyvnek az a célja, hogy megismerje valamennyi érdekelt fél nézeteit a fent leírt technológiai és jogi fejleményekről. A feltett kérdések csak kezdőlépést jelentenek, és bármely érdekelt fél közzéteheti észrevételeit bármely – ezen Zöld könyv által tárgyalt vagy érintett – más téma vonatkozásában.

A fenti kérdések összességére vagy részeire vonatkozó válaszokat és észrevételeket 2008. november 30-ig várjuk a következő címre.

markt-dl@ec.europa.eu.

Amennyiben az érdekelt felek bizalmas válaszokat kívánnak adni, egyértelműen jelölniük kell, hogy hozzászólásuk mely része bizalmas, és nem tehető közzé a Bizottság honlapján. A Bizottság minden egyéb, bizalmas jelzéssel el nem látott hozzászólást közzétesz.

---

⁴⁴ 31. preambulumbekzdés.